

نیازسنجی آموزشی دانش آموزان ناشنوای هنرستانی

Educational need assessment of deaf students in technical high schools

A. Beh-Pajooch, Ph.D.

دکتر احمد به پژوه *

S. Rahimi, M.A.

سعید رحیمی **

M. Fazilati, M.A.

منصوره فضیلتی

چکیده

نیازسنجی آموزشی، مهم ترین گام در برنامه ریزی، به ویژه برنامه ریزی درسی محسوب می شود. از این رو، هدف از پژوهش حاضر پاسخگویی به دو سوال بود: ۱) نیازهای آموزشی و اولویت آنها از نظر دانش آموزان ناشنوای هنرستانی مدارس ویژه در شهر اصفهان چیست؟ ۲) آیا بین دیدگاه دانش آموزان دختر و پسر ناشنوای هنرستانی نسبت به نیازهای آموزشی تفاوت وجود دارد؟ در این پژوهش توصیفی، تعداد شصت نفر از دانش آموزان پسر و دختر ناشنوای هنرستانی مدارس ویژه در شهر اصفهان به طور تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه نیازسنجی آموزشی محقق ساخته در اختیار آنان قرار گرفت. قابلیت اعتماد پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ برآورد گردید. روایی محتوایی پرسشنامه توسط پنج تن از استادان گروه روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی

*. استاد روان شناسی دانشگاه تهران

** . دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

دانشگاه تهران مورد تأیید قرار گرفت. داده‌های به‌دست آمده با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی بررسی و تحلیل شد. یافته‌های به‌دست آمده نشان داد که شرکت‌کنندگان در اکثر گویه‌ها اهمیت نیازهای ارتباطی و شغلی را بیش از سایر نیازها تشخیص دادند. همچنین بین نیازهای انگیزشی، شغلی، ارتباطی و حرکتی، تفاوت معناداری وجود داشت. نتایج پژوهش نشان داد که همه شرکت‌کنندگان، نیازهای آموزشی خود را در حد بالایی گزارش کردند و گروه دختران نیازهای انگیزشی و حرکتی را بیشتر از گروه پسران ابراز کردند. بنابراین ضرورت دارد در برنامه‌ریزی درسی برای دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی به نیازهای آموزشی آنان و اولویت‌های مربوط مورد توجه قرار گیرد.

واژه- کلیدها: نیازسنجی آموزشی، دانش‌آموزان ناشنوا، برنامه درسی

Abstract

Educational need assessment is the most important step in planning, particularly in curriculum development. Therefore, the purpose of the present study was answering to two questions a) What was the educational needs and its priorities in views of deaf students in technical high schools in Isfahan, Iran? b) Were there any differences between views of male and female students toward educational needs? In the present descriptive study, sixty male and female deaf students were randomly selected in two technical high schools in Isfahan. The participants completed a research-made educational need assessment questionnaire. The findings revealed that most students reported which communicational and motivational needs were needed. Also, there were significant differences between four categories of motivational needs, communicational needs, vocational needs and kinesthetic needs. The results showed that all participants reported their needs in all items, whereas female students reported more needs in motivational and kinesthetic needs than male students.

Keywords: educational need assessment, deaf students, curriculum development.

Contact information: behpajoooh@ut.ac.ir

مقدمه

با توجه به این که نیازسنجی اساسی‌ترین گام در فرآیند برنامه‌ریزی محسوب می‌شود، برای رسیدن به هدف‌های هر سازمان آموزشی، توجه به نیازهای یادگیرندگان و نیازسنجی^۱ آنها از اهمیت خاصی برخوردار است. بدیهی است نیازسنجی در آموزش ویژه به دلیل وجود ویژگی‌های خاص دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، از جایگاه والایی برخوردار است. در حالی که بررسی‌ها نشان می‌دهد که نیازسنجی بیشتر در ارتباط با ارائه خدمات اجتماعی و بهداشتی انجام شده است (به‌پژوه، ۱۳۹۱؛ فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۷؛ ۱۳۸۱).

توجه به نیازهای دانش‌آموزان ناشنوا^۲ یا دانش‌آموزان با آسیب شنوایی^۳، امکان برنامه‌ریزی بهتر و مداخله به موقع را افزایش داده و در پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی آنان نقش حیاتی دارد (روبرتز و هیندلی، ۱۹۹۹). همچنین نوع ارزیابی که از دانش‌آموزان ناشنوا در مدرسه به عمل می‌آید بایستی مبتنی بر نیازهای آنان در برنامه درسی باشد (گیلبرتسون و فری، ۲۰۰۸). با توجه به اینکه در حال حاضر پیشرفت فناوری تغییراتی را در ارائه خدمات به دانش‌آموزان ناشنوا ایجاد کرده، در نتیجه نوع نیازهای این افراد و برنامه درسی متناسب با این تغییرات دچار چالش شده است (لنیهان، ۲۰۱۰؛ هوول، ۲۰۰۷).

شایان ذکر است که هدف از آموزش دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی کمک به آنان در جهت مستقل شدن، خودکفایی شغلی و قاندرسازی برای زندگی در دنیای واقعی است. این امر جز با شناسایی نیازهای آموزشی آنان تحقق نمی‌یابد، زیرا که در هر برنامه‌ریزی، داشتن اطلاعات به‌روز درباره نیازهای دانش‌آموزان ناشنوا، منطقی و ضروری خواهد بود (هوول، ۲۰۰۷). برای این منظور توجه به برنامه‌ریزی درسی در سه دهه گذشته گسترش یافته و این برنامه‌ها کلیه فعالیت‌های آموزشی یادگیرندگان، انواع وسایل آموزشی، راهبردهای تدریس^۴ و شیوه اجرای برنامه را در بر می‌گیرد (لوی، ۱۹۸۰، ترجمه مشایخ، ۱۳۸۸).

برای یک کارشناس برنامه‌ریزی توجه به نیازهای دانش‌آموزان و پیش‌بینی و تدارک فعالیت‌ها و تجارب آموزشی مناسب برای آنان از اهمیت خاصی برخوردار است (پورظهیر، ۱۳۷۸). از این‌رو، هدف پژوهش‌های مربوط به نیازسنجی، کمک به دانش‌آموزان، برنامه‌ریزان و مدیران مراکز آموزشی به‌منظور فراهم کردن امکانات لازم در جهت عملکرد بهتر و استفاده

بهبود از توانایی‌های بالقوه آنان است (حاجی کریمی و رنگریز، ۱۳۷۹). بدیهی است که داده‌های مبتنی بر نیازسنجی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، برنامه‌ریزی درسی و ارزیابی تحصیلی آنان را تسهیل کرده و امکان آموزش متناسب با نیازهای آنان را فراهم می‌کند (لوید، ایروین و هرترمن، ۲۰۰۹). به‌طور معمول برنامه‌های درسی به‌صورت برنامه آموزش انفرادی ارائه و محتوای برنامه‌ها در حیطه‌های انگیزشی^۵، ارتباطی^۶، شغلی^۷ و حرکتی^۸ انتخاب می‌شود.

توجه به نیازهای آموزشی دانش‌آموزان ناشنوا و ارزیابی توانایی‌های آنان برای طراحی و اجرای برنامه درسی مطلوب، امری ضروری است. والتر (۱۹۹۸) درباره نیازسنجی کودکان ناشنوا گزارش کرده است که نیازسنجی کودکان ناشنوا در آمریکا از طریق مؤسساتی که وظایفشان نیازسنجی از این کودکان است، انجام می‌شود. در این گزارش‌ها حیطه‌های مربوط به هر کدام از نیازها، شناسایی شده و برای برنامه‌ریزی درسی دانش‌آموزان ناشنوا مد نظر قرار می‌گیرد.

هرمن (۱۹۹۸) در ارتباط با ارزیابی از مهارت‌های نشانه‌ای این کودکان پیشنهاد کرده است که درک جنبه‌هایی از علائم اشاره کودکان به‌عنوان ضرورت ارزیابی مورد شناسایی قرار گیرد. در این خصوص ولف، هرمن، روی و وول (۲۰۱۰) در پژوهشی دریافته‌اند که برای گسترش زبان اشاره که از نیازهای مهم دانش‌آموزان ناشنوا می‌باشد، توجه به واژگان بومی و غیر بومی با توجه به نوع فرهنگ آنان ضروری به‌نظر می‌رسد.

ییلی و سایمنسون (۱۹۸۸) با تأکید بر مداخله به‌هنگام در روند زندگی کودکان معلول، نیازهای آنان را مورد ارزیابی قرار داده و ضرورت توجه به این مسأله را مطرح می‌کنند. راس (۲۰۰۸) در ارتباط با کاهش هزینه‌ها در نیازسنجی آموزشی بر این نکات تأکید کرده است که: (۱) نیازسنجی آموزشی مبتنی بر اولویت‌بندی خدمات برای گروهی که در این رابطه سرمایه‌گذاری کرده، ممکن است دچار اشتباه شود. (۲) اولویت‌بندی خدمات می‌تواند از راه‌های یکپارچه دیگر تأمین شود، حتی موقعی که توافقی در این ارتباط وجود نداشته باشد.

بازدار (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان نیازسنجی آموزشی مدیران دبستان‌های ایلام انجام داده است که نتایج آن حکایت از برنامه‌ریزی مناسب در جهت برقراری ارتباط مؤثر بین جامعه، نظارت بر تدریس معلمان و ارائه خدمات پشتیبانی دارد.

از این رو، ملاحظه می‌شود که در قلمرو آموزش و پرورش، نیازسنجی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی و ضروری فرآیند برنامه‌ریزی در نظر گرفته می‌شود و در هر کجا که مسأله برنامه‌ریزی مطرح باشد، از نیازسنجی یاد می‌شود. در این پژوهش، نیازسنجی با شناسایی نیازهای مهم، مبنایی برای طراحی برنامه درسی مطلوب و شناسایی هدف‌ها، که خود بستر مناسبی را برای سازماندهی سایر مؤلفه‌های مهم برنامه فراهم می‌سازد، مورد توجه است. پژوهش حاضر در نظر دارد با هدف شناسایی نیازهای دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی به سؤالات زیر پاسخ دهد: (۱) نیازهای آموزشی و اولویت آنها از نظر دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی مدارس ویژه در شهر اصفهان چیست؟ (۲) آیا بین دیدگاه دانش‌آموزان دختر و پسر ناشنوای هنرستانی نسبت به نیازهای آموزشی تفاوت وجود دارد؟

روش

روش پژوهش، جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری: روش پژوهش حاضر از نظر ماهیت و هدف، یک پژوهش کاربردی است، چون در صدد بررسی نیازهای آموزشی دانش‌آموزان ناشنوا بوده تا بر اساس نتایج حاصل پیشنهادها کاربردی در اختیار برنامه‌ریزان آموزش ویژه قرار دهد و از نظر روش، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان ناشنوای دو هنرستان (پسرانه و دخترانه) در شهر اصفهان بود. این دو آموزشگاه تنها مراکز آموزشی در شهر اصفهان برای دانش‌آموزان ناشنوا در دوره متوسطه است که زیر نظر اداره آموزش و پرورش ناحیه سه و اداره آموزش و پرورش استثنایی شهر اصفهان اداره می‌شوند. در هنرستان پسرانه ۸۹ دانش‌آموز در سه رشته درودگری، موتورهای الکتریکی و کامپیوتر و در هنرستان دخترانه ۸۸ دانش‌آموز در سه رشته طراحی دوخت، نقاشی و گرافیک به تحصیل اشتغال داشتند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از تعداد ۱۷۷ نفر دانش‌آموز دختر و پسر ناشنوای هنرستانی به نسبت هر پایه تحصیلی تعداد ۶۰ نفر (۳۰ نفر دختر و ۳۰ نفر پسر) انتخاب شدند و پرسشنامه نیازسنجی آموزشی^۹ توسط آنان تکمیل شد.

ابزار پژوهش: پرسشنامه محقق‌ساخته نیازسنجی آموزشی با هدف شناسایی نیازهای انگیزشی، ارتباطی، شغلی و حرکتی دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی تهیه شد و به‌منظور بررسی

درستی آن در اختیار پنج نفر از استادان گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه تهران قرار گرفت. در ادامه پرسشنامه نیازسنجی آموزشی در اختیار سی نفر از دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی قرار گرفت و بعد از تکمیل، درستی صوری و محتوایی آن به شیوه مصاحبه مورد بررسی قرار گرفت و درستی آن توسط آنان تأیید و قابلیت اعتماد آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۹ محاسبه شد. گویه‌های پرسشنامه بر حسب اولویت نیازها، بر اساس مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد درجه‌بندی شده است، به طوری که به خیلی کم (۱ نمره)، کم (۲ نمره)، زیاد (۳ نمره) و به خیلی زیاد (۴ نمره) تعلق می‌گیرد. پرسشنامه نهایی شامل ۳۲ گویه است که در چهار حیطه انگیزشی، ارتباطی، شغلی و حرکتی که هر حیطه شامل هشت گویه می‌باشد، تنظیم شده است (نگاه کنید به جدول شماره ۱). لازم به ذکر است که محتوای گویه‌های انتخاب شده برخاسته از مبانی نظری و پژوهش‌های انجام شده در حوزه برنامه درسی و آموزشی کودکان و دانش‌آموزان ناشنوا است.

جدول ۱: توزیع گویه‌های پرسشنامه نیازسنجی آموزشی

شماره گویه‌ها	نیازها
۳۲-۲۹-۲۲-۱۶-۱۱-۷-۵-۱	الف- انگیزشی
۳۱-۲۶-۲۴-۱۸-۱۳-۹-۸-۲	ب- ارتباطی
۳۰-۲۸-۲۳-۲۰-۱۷-۱۵-۱۰-۳	ج- شغلی
۲۷-۲۵-۲۱-۱۹-۱۴-۱۲-۶-۴	د- حرکتی

شایان ذکر است که دامنه نمرات در هر حیطه از ۸ تا ۳۲ و در مجموع در کل پرسشنامه از ۳۲ تا ۱۲۸ در نوسان است. پرسشنامه‌ها به طور گروهی در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت و تکمیل شد. سپس داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تی نمونه مستقل و تی تک نمونه‌ای) و با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

داده‌ها و یافته‌ها

برای پاسخ‌گویی به دو سؤال پژوهش، داده‌های به دست آمده تحلیل و مشخص شد که بین

نیازهای دانش‌آموزان در چهار حیطه انگیزشی، ارتباطی، شغلی و حرکتی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین از دیدگاه شرکت‌کنندگان نیازهای ارتباطی و شغلی در اولویت بالاتری قرار دارند و نیازهای انگیزشی و حرکتی از دیدگاه دانش‌آموزان دختر بیشتر از دانش‌آموزان پسر گزارش شده است. همان‌طور که در جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود به ترتیب گویه‌های ۱۷، ۲۸، ۱۵، ۱ و ۳۰ از نظر دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی از بالاترین اولویت برخوردارند، به طوری که گویه ۱۷ مبنی بر این که "من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، علایق شغلی و توانایی‌های ما را به خوبی بشناسند"؛ با میانگین ۳/۹۹ بالاترین اولویت را به خود اختصاص داده است.

جدول ۲: توزیع میانگین، انحراف معیار و ضریب پراکندگی گویه‌های پرسشنامه نیازسنجی آموزشی بر حسب اولویت نیازها (تعداد ۶۰ نفر)

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب پراکندگی
۱	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از روش‌های تدریس فعال استفاده کنند.	۳/۳۱	۰/۸۷	۰/۵۹
۲	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از زبان اشاره استفاده کنند.	۲/۸۰	۰/۵۱	۰/۲۶
۳	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، محیط کارگاه‌ها را به خوبی به ما بشناسانند.	۳/۱۱	۰/۷۱	۰/۵۱
۴	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از حرکات پانتومیم استفاده کنند.	۳/۰۶	۰/۷۷	۰/۶۰
۵	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از وسایل کمک آموزشی استفاده کنند.	۲/۶۱	۰/۷۷	۰/۵۷
۶	من نیاز دارم هنرستان ما، فضای مناسب ورزشی داشته باشد.	۲/۷۰	۰/۸۲	۰/۶۰
۷	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، به ما کمک کنند تا به خودشناسی لازم نائل شویم.	۲/۶۶	۰/۸۳	۰/۷۰
۸	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از روش لب خوانی استفاده کنند.	۲/۸۱	۰/۶۷	۰/۴۵
۹	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، بتوانند به خوبی با ما ارتباط برقرار کنند.	۲/۹۷	۰/۶۷	۰/۴۵
۱۰	من نیاز دارم هنرستان ما از نظر آماده‌سازی شغلی، معلمان و مربیان کارآمد داشته باشد.	۳/۱۸	۰/۷۴	۰/۵۱
۱۱	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از فناوری آموزشی استفاده کنند.	۲/۶۳	۰/۷۲	۰/۵۳
۱۲	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، به توانایی‌های جسمانی ما توجه کنند.	۲/۹۶	۰/۷۵	۰/۵۷
۱۳	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، به ما کمک کنند تا از وسایل کمک‌شنوایی استفاده کنیم.	۲/۸۱	۰/۵۰	۰/۲۵

نیازسنجی آموزشی دانش آموزان ناشنوای هنرستانی

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب پراکندگی
۱۴	من نیاز دارم هنرستان ما، وسایل مناسب ورزشی در اختیار ما قرار دهد.	۳/۰۶	۰/۷۷	۰/۶۰
۱۵	من نیاز دارم هنرستان ما، ما را از نظر انتخاب شغل به خوبی راهنمایی و هدایت کند.	۳/۴۰	۰/۷۷	۰/۵۹
۱۶	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، پیشرفت‌های ما را مورد تشویق مناسب قرار دهند.	۳/۰۵	۰/۷۸	۰/۳۷
۱۷	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، علایق شغلی و توانایی‌های ما را به خوبی بشناسند.	۳/۹۹	۰/۶۹	۰/۴۸
۱۸	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، با ما به شکل چهره به چهره ارتباط برقرار کنند.	۳/۰۵	۰/۶۴	۰/۴۲
۱۹	من نیاز دارم هنرستان ما، امکان شرکت در مسابقات ورزشی را برای ما فراهم کند.	۲/۸۸	۰/۷۳	۰/۵۴
۲۰	من نیاز دارم هنرستان ما، ما را با روش‌های کسب درآمد آشنا کند.	۳/۰۸	۰/۷۶	۰/۵۸
۲۱	من نیاز دارم هنرستان ما، ما را با روش‌های ایمنی در زمین بازی آشنا کند.	۲/۹۶	۰/۷۱	۰/۵۰
۲۲	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، توانایی‌های ما را به خوبی بشناسند.	۲/۶۵	۰/۶۸	۰/۴۶
۲۳	من نیاز دارم هنرستان ما، ما را به خوبی با ابزار کار و محیط کار آشنا کند.	۳/۱۶	۰/۷۸	۰/۶۱
۲۴	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، از نظر افزایش خزانه لغات به ما کمک کنند.	۲/۹۳	۰/۶۰	۰/۳۶
۲۵	من نیاز دارم هنرستان ما، به ما کمک کند تا در یکی از تیم‌های ورزشی عضو شوم.	۲/۹۳	۰/۶۸	۰/۴۷
۲۶	من نیاز دارم از طرف معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، بدون ترحم و به طور منطقی پذیرفته شوم.	۲/۸۳	۰/۵۵	۰/۳۱
۲۷	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، پیش از آغاز کلاس، تمرین‌های حرکتی انجام دهند.	۳	۰/۷۵	۰/۵۷
۲۸	من نیاز دارم هنرستان ما، ما را با روش‌های ایمنی در محیط کار آشنا کند.	۳/۴۶	۰/۵۹	۰/۳۵
۲۹	من نیاز دارم از طرف معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، تفاوت‌های فردی ما درک شود.	۲/۸۱	۰/۷۰	۰/۴۰
۳۰	من نیاز دارم از طرف معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، مشاغل گوناگون معرفی و شناسانده شود.	۳/۳۰	۰/۷۸	۰/۶۲
۳۱	من نیاز دارم معلمانی که به ما تدریس می‌کنند، با ما برخورد مناسبی داشته باشند.	۲/۹۰	۰/۶۰	۰/۳۶
۳۲	من نیاز دارم هنرستان ما، امکان شرکت در فعالیت‌های فوق برنامه را برای ما فراهم کند.	۲/۶۳	۰/۶۳	۰/۴۰

یافته‌های جدول شماره (۲) نشان می‌دهد که دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی در حیطه نیازهای ارتباطی بیشتر به استفاده از روش برقراری ارتباط چهره به چهره توسط معلمان (گویه ۱۸) توجه کرده‌اند و این مسأله ناشی از تأکیدی است که آموزش و پرورش ویژه در شیوه آموزش به دانش‌آموزان ناشنوا اعمال می‌کند. همچنین باید گفت که چون اغلب دبیران هنرستان‌های دانش‌آموزان ناشنوا و سایر افراد جامعه از شیوه‌های ارتباط با دانش‌آموزان ناشنوا آگاهی کافی ندارند، پس شرکت‌کنندگان بیشتر به این نیاز توجه کرده و اولویت آن را خیلی زیاد گزارش کرده‌اند.

در حیطه نیازهای انگیزشی، شرکت‌کنندگان بیشتر به مورد تشویق قرار دادن پیشرفت‌های دانش‌آموزان ناشنوا توسط معلمان (گویه ۱۶) و استفاده از روش‌های تدریس فعال توسط معلمان (گویه ۱) اشاره کرده‌اند. همچنین شرکت‌کنندگان در حیطه نیازهای شغلی، شناخت علایق و توانایی‌های شغلی دانش‌آموزان توسط معلمان (گویه ۱۷)، نیاز به آشنایی با روش‌های کسب درآمد (گویه ۲۰) و نیاز به آشنایی با روش‌های ایمنی در محیط کار (گویه ۲۸) را بیشتر از سایر گویه‌ها ضروری تشخیص داده‌اند. در حیطه نیازهای حرکتی، شرکت‌کنندگان به لحاظ آشنایی با زبان اشاره، نیاز به استفاده از حرکات پانتومیم (گویه ۴) بیشتر توجه کرده و نیاز به انجام تمرین‌های حرکتی قبل از شروع کلاس (گویه ۲۷) و استفاده از وسایل ورزشی مناسب (گویه ۱۴) را بیشتر ضروری تشخیص داده‌اند.

جدول ۳: توزیع میانگین و انحراف معیار نمرات نیازهای دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی

نوع نیاز	تعداد	میانگین	انحراف معیار
الف- انگیزشی	۶۰	۲۱/۰۸	۲/۴۲
ب- ارتباطی	۶۰	۲۴/۰۱	۱/۷۳
ج- شغلی	۶۰	۲۶/۰۵	۲/۶۰
د- حرکتی	۶۰	۲۳/۰۸	۳/۴۶

همان‌طور که در جدول شماره (۳) مشاهده می‌شود میانگین نیازهای دانش‌آموزان ناشنوا در حیطه شغلی، در مقایسه با نیازهای انگیزشی، ارتباطی و حرکتی بالاتر است.

جدول ۴: نیازهای دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی بر حسب نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای

تفاوت میانگین	Sig	T	Df	N	نوع نیاز
۲۰/۳۸	۰/۰۰۱	۶۵/۱۴	۵۹	۶۰	نیازهای انگیزشی
۱۹/۳۱	۰/۰۰۱	۸۶/۳۹	۵۹	۶۰	نیازهای ارتباطی
۲۵/۳۵	۰/۰۰۱	۷۵/۳۳	۵۹	۶۰	نیازهای شغلی
۲۲/۸۸	۰/۰۰۱	۵۱/۲۲	۵۹	۶۰	نیازهای حرکتی

همان‌طور که در جدول شماره (۴) ملاحظه می‌شود بین میانگین نظری و میانگین تجربی به‌دست آمده در حیطه نیازهای ارتباطی، انگیزشی، شغلی و جسمی - حرکتی تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. در حیطه نیازهای ارتباطی و شغلی، میانگین به‌دست آمده از میانگین نظری بالاتر بوده و از دیدگاه دانش‌آموزان ناشنوای هنرستانی ضرورت توجه به نیازها در دو حیطه اشاره شده، بیشتر از حد مورد انتظار است. به‌عبارتی دیگر شرکت‌کنندگان به آموزش مهارت‌ها در حیطه‌های ارتباطی و شغلی بیشتر احساس نیاز می‌کردند و همان‌طور که در جدول شماره (۳) ملاحظه می‌شود نیازهای ارتباطی از مهم‌ترین نیازها و بعد از آن به‌ترتیب نیازهای شغلی، انگیزشی و نیاز حرکتی قرار دارند.

جدول ۵: توزیع میانگین و انحراف معیار
نیازهای آموزشی دانش‌آموزان بر حسب جنسیت

انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	نوع نیاز
۰/۳۴	۲/۳۹	۲۰/۳۳	۳۰	پسر	انگیزشی
۰/۴۰	۲/۲۴	۲۱/۸۳	۳۰	دختر	
۰/۳۳	۱/۸۵	۱۹/۷۶	۳۰	پسر	ارتباطی
۰/۲۹	۱/۵۹	۲۰/۲۶	۳۰	دختر	
۰/۴۶	۲/۵۵	۲۵/۹۳	۳۰	پسر	شغلی
۰/۴۹	۲/۶۹	۲۶/۱۶	۳۰	دختر	
۰/۴۱	۲/۳۴	۲۰/۸۶	۳۰	پسر	حرکتی
۰/۳۴	۱/۸۹	۲۶/۳۰	۳۰	دختر	

همان‌طور که در جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود علاوه بر اینکه نیازهای گروه دختران و

پسران در چهار حیطه اشاره شده در حد بالایی نسبت به میانگین نظری تشخیص داده شده است، در گروه دختران نیازهای حرکتی و شغلی بیشتر از گروه پسران گزارش شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون تی مستقل نیازسنجی

دانش آموزان ناشنوای هنرستانی بر حسب جنسیت

نوع نیاز	N	Df	T	Sig	آزمون لوبین	
					F	Sig
نیازهای انگیزشی	۶۰	۵۸	-۲/۵۰	۰/۰۱	۰/۴۰	۰/۵۲
نیازهای ارتباطی	۶۰	۵۸	-۱/۱۲	۰/۲۶	۰/۰۵	۰/۸۱
نیازهای شغلی	۶۰	۵۸	-۰/۳۴	۰/۷۳	۰/۲۵	۰/۶۱
نیازهای حرکتی	۶۰	۵۸	-۹/۸۶	۰/۰۰	۳/۷۸	۰/۰۶

همان‌طور که در جدول شماره (۶) مشاهده می‌شود تفاوت معناداری بین دیدگاه شرکت‌کنندگان دختر و پسر ناشنوا در ضرورت نیازسنجی در حیطه نیازهای انگیزشی و حرکتی نسبت به میانگین نظری وجود دارد. به عبارت دیگر می‌توان گفت که شرکت‌کنندگان دختر بیشتر از شرکت‌کنندگان پسر به ضرورت نیازهای حرکتی و انگیزشی توجه داشته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه هدف اصلی پژوهش حاضر به شناسایی نیازها و اولویت‌بندی نیازهای دانش آموزان ناشنوای هنرستانی در محیط آموزشگاه معطوف است، از این رو با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی میانگین نیازهای شرکت‌کنندگان را بررسی و تفاوت آن‌را با میانگین نظری جامعه از طریق آزمون تی تک نمونه‌ای و تی مستقل محاسبه و نتایج آن مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد شرکت‌کنندگان نیازهای انگیزشی، ارتباطی، شغلی و حرکتی را در حد بالایی تشخیص دادند و نیازهای حرکتی و انگیزشی در دختران از اولویت بالاتری برخوردار است.

در پرداختن به برنامه‌ریزی برای یک آموزشگاه به صورت کوتاه‌مدت، لزوم توجه به نیازسنجی به‌عنوان فرآیند مشخص کردن فاصله بین وضع موجود و شرایط مطلوب ضروری است (فراهانی، ۱۳۸۴). نیازسنجی با هدف شناسایی نیازهای دانش آموزان ناشنوا در حیطه‌های

مختلف انگیزشی، ارتباطی، شغلی و حرکتی می‌تواند شرایط یادگیری را برای دانش‌آموزان ناشنوا تسهیل کرده و سازگاری، استقلال و سلامت روانی آنان را افزایش دهد، زیرا که ارائه خدمات تخصصی به ناشنوایان بر اساس نیاز آنان می‌تواند نتایج مثبتی را به دنبال داشته باشد (برسفورد، کلارک و گریکو، ۲۰۱۰).

یافته‌های به‌دست‌آمده در پژوهش حاضر می‌تواند در برنامه‌ریزی درسی دانش‌آموزان ناشنوا و اولویت‌بندی آنها در جهت ارایه برنامه درسی مناسب می‌تواند به‌عنوان الگویی در سطح مراکز آموزشی ویژه مورد استفاده قرار گیرد. در ارتباط با اهداف نیازسنجی به مواردی چون، فراهم کردن اطلاعات برای برنامه‌ریزی، ارزیابی، پاسخگویی مسئولانه به نتایج اقدامات انجام شده و شناسایی نقاط ضعف و قوت در جهت توسعه سازمان یا آموزشگاه می‌توان اشاره کرد. اهمیت نیازسنجی و سپس برنامه‌ریزی آموزشی و درسی در مراکز آموزش ویژه به‌لحاظ تفاوت‌های فردی آشکار و فرآیند یادگیری در خور توجه است.

همان‌طور که ملاحظه شد نتایج این پژوهش بر اساس داده‌های بررسی شده حکایت از بالا بودن سطح نیازهای ارتباطی و شغلی است. این مسأله اهمیت برنامه‌ریزی آموزشی و درسی در این زمینه را ضروری می‌داند. در بررسی نتایج پژوهش حاضر، بر مسائلی که در محتوای آموزشی مورد نیاز بوده و پرداختن به مواردی که بعد از فارغ‌تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر بدان نیاز دارند، باید تأکید گردد. از این رو محتوای برنامه آموزشی و شیوه ارایه آن به دانش‌آموزان ناشنوا باید با دقت نظر بیشتری مورد توجه قرار گیرد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق اعرابی (۱۳۸۲) و میروسی (۱۳۸۳)، فتحی و اجارگاه (۱۳۷۷) همخوانی دارد.

تحقیقات والتر (۱۹۹۸) در ارتباط با نیازسنجی در حیطه افراد ناشنوا، حکایت از اهمیت نیازسنجی و دسته‌بندی و همچنین اولویت‌بندی این نیازها برای این دانش‌آموزان دارد. همچنین نتایج تحقیق راس (۲۰۰۸) و بیلی و سایمنسون (۱۹۸۸)، در ارتباط با فواید نیازسنجی در افراد با نیاز ویژه، شواهد حاکی از نقش نیازسنجی در اولویت‌بندی خدمات برای افراد با نیازهای ویژه و سپس مداخله به‌هنگام در زندگی آنان دارد. همچنین با توجه به اهداف نیازسنجی در ارزشیابی آموزشگاهی در مدارس کشور، فتحی و اجارگاه (۱۳۷۷) در رساله دکتری خود نشان داد که این نوع نیازسنجی در آموزش و پرورش احساس می‌شود. همچنین ابطی (۱۳۷۷) در

پژوهشی نشان داد که توجه به برگزاری دوره‌های آموزشی پیرامون بررسی نیازهای فراگیران از لحاظ میزان آموخته‌های آنان در محیط کار قابل توجه است و تأکید گردید که آموزش‌ها باید بر اساس نیازسنجی آموزشی استوار باشد. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش بیگدلی و سلاحی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. آنان در پژوهش خود تأکید کرده‌اند که نیازسنجی برای تمام دوره‌های تحصیلی مورد نیاز است.

در اجرای این پژوهش کاربرد پرسشنامه محقق ساخته از محدودیت خاص خود برخوردار می‌باشد، چرا که محتوای برخی گویه‌ها به رغم استفاده از زبان اشاره برای گروه آزمودنی مبهم به نظر می‌رسید. همچنین نمونه انتخاب شده در یک گروه از کودکان استثنایی انجام شد، بنابراین در تعمیم نتایج پژوهش باید احتیاط کرد. پس پیشنهاد می‌گردد این موضوع را با در نظر گرفتن سایر گروه‌های استثنایی و در چند استان و با استفاده از پرسشنامه هنجاریابی شده دوباره انجام داد.

این پژوهش با ارایه چارچوب نیازسنجی، برنامه آموزشی و درسی را در چارچوب برنامه آموزشی فردی شده در نظر گرفته و همچنین شرایط و موقعیت یادگیری دانش‌آموزان ناشنوا را شناسایی و ابزار رسیدن به اهداف یادگیری را فراهم می‌کنند.

پی‌نوشت‌ها:

1- Need Assessment	2- Deaf Students
3- Students with Hearing Impairment	4- Teaching Strategies
5- Motivational Area	6- Communication Area
7- Career Area	8- Kinesthetic Area
9- Educational Need Assessment Questionnaire	

منابع و مآخذ فارسی:

- ابطحی، حسین. (۱۳۷۷). آموزش و بهسازی منابع انسانی. تهران: مؤسسه مطالعات و برنامه‌ریزی آموزش سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران.
- به‌پژوه، احمد. (۱۳۹۱). خانواده و کودکان با نیازهای ویژه. تهران: انتشارات آوای نور.

- اعرابی، محمود. (۱۳۸۲). *نیازسنجی درس تربیت بدنی و ورزش در دوره راهنمایی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- بازدار، خلیل. (۱۳۸۱). *نیازسنجی آموزشی مدیران دبستان‌های استان ایلام*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی.
- بیگدلی، زاهد و سلاحی، سوسن. (۱۳۹۰). نیازهای اطلاعاتی دانش‌آموزان ناشنوا و کم‌شنوای مدارس استثنایی شهر شیراز از نظر معلمان آنان. *فصلنامه تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه عمومی*، ۱۷(۳)، ۴۹۵-۵۱۶.
- پورظهیر، علی تقی. (۱۳۷۸). *برنامه درسی برای مدارس ابتدایی در هزاره سوم*. تهران: نشر آگه.
- حاجی کریمی، عباسعلی و رنگریز، حسن. (۱۳۷۹). *مدیریت منابع انسانی*. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۷۷). *طراحی الگوی نیازسنجی در برنامه درسی*. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۸۱). *نیازسنجی آموزشی: الگوها و روش‌ها*. تهران: انتشارات کتابیران.
- فراهانی، محسن. (۱۳۸۴). *برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران.
- لوی، اریه. (۱۹۸۰). *برنامه‌ریزی درسی مدارس*. ترجمه فریده مشایخ (۱۳۸۸). تهران: انتشارات مدرسه.
- میریوسفی گرگی، جلیل. (۱۳۸۳). *نیازسنجی درس تربیت بدنی و ورزش در دوره ابتدایی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.

منابع و مأخذ خارجی:

- Bailey, D.B. & Simeonsson, R.J. (1988). Assessing needs of families with handicapped infants, *The Journal of Special Education*, 22, 1, 117-127.

- Beresford, B., Clarke, S. & Greco, V. (2010). Referrers' use and views of specialist mental health services for deaf children and young people in England, *Journal of Mental Health*, 19(2), 193-201.
- Gilbertson, D. & Ferre, S. (2008). Considerations in the identification, assessment and intervention process for deaf and hard of hearing students with reading difficulties, *Psychology in the Schools*, 45(2), 104- 115.
- Herman, R. (1998). *The Need for an Assessment for Deaf Children's Signing Skills*. London: City University.
- Howel, B. (2007). *Coping with Growth: Community Need Assessment Techniques*, Western Rural Development Center and Organ State University.
- Lenihan, S. (2010). Trends and challenges in teacher preparation in deaf education, *The Volta Review* 110(2), 117-128.
- Lloyd, J.E.V., Irwin, L.G. & Hertzman, C. (2009). Kindergarten school readiness and fourth-grade literacy and numeracy outcomes of children with special needs: A population-based. study, *Educational Psychology*, (5), 583-602.
- Roberts, C. & Hindley, P. (1999). Practitioner review: The assessment and treatment of deaf children with psychiatric disorders, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, (2), 151-167.
- Ross, J.A. (2008). Cost- utility Analysis in Educational Needs Assessment, *Journal Homepage*.
- Walter, J. (1998). *Early Results from the Needs Assessment*, Northeast technical Assistance center, Rochester Institute of technology, National Institute for the deaf.
- Woolfe, T., Herman, R., Roy, P. & Woll, B. (2010). Early vocabulary development in deaf native signers: A British Sign Language adaptation of the communicative development inventories, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(3), 322-331.